

Dr. Markó József: ^[1]

**A „FELTALÁLÓI LÉPÉS” KÖVETELMÉNYE
A HASZNÁLATI MINTAOLTALMI JOGBAN**

T A R T A L O M

	Oldal
1. Bevezető	2
2. Nemzetközi kitekintő	2
2.1. Ausztria	2
2.2. Dánia és Spanyolország	3
2.3. Németország	4
2.4. Európai Unió	5
3. Hazai jogi háttér	5
4. Jogesetek a hazai gyakorlatból	6
5. Kísérlet saját jogi teszt szerkesztésére	25
5.1. Ki a mesterségben jártas személy?	26
5.2. Milyen tudásszintű a mesterségben jártas személy?	28
5.3. A technika állásának értelmezése	29
5.4. A használati mintaoltalom értelmezése	30
5.5. A különbség felbecsülése	30
5.6. Milyen hatás fűződik a különbséghez?	31
5.7. Döntés	32
5.8. A javasolt TESZT	32
6. Következtetések	32
7. Bibliográfia	34

1. BEVEZETŐ

Gyakorlati tapasztalataink szerint a használati mintaoltalom igen hasznos jogintézmény, különösen a kisebb, továbbfejlesztés-szerű találmányok oltalmazására, főleg kis és közepes cégek, illetve magánszemélyek részére. Az engedélyezési eljárás fő előnye, hogy a szabadalmi rendszerhez képest viszonylag gyors és olcsó. A viszonylag rövidebb oltalmi időt leszámítva, a használati mintaoltalommal megszerezhető kizárólagos jog viszont azonos a szabadaloméval.

Mivel a szabadalmi hivatalok a használati mintaoltalmakat általában érdemi vizsgálat nélkül engedélyezik, azok érvényessége az engedélyezés után, főleg a megsemmisítési eljárásokban vagy bitorlási perekben kerül először érdemi mérlegelésre. Az ilyen eljárásokban kell döntenie az eljáró hatóságnak abban a fő kérdésben is, hogy az oltalom alatt álló használati minta „feltalálói lépés”-en alapult-e.

A nemzetközi gyakorlatban a feltalálói lépés meglétének vagy hiányának vizsgálati szempontjai és gyakorlatai túlságosan is sokfélék, sőt gyakran egymásnak is ellentmondóak. Még csak olyan módszertani irányelvről sincs tudomásunk, amely e lényeges kérdés egységes elbírálását elősegítené.

A jelen dolgozatban a használati mintajognak erre a fő kérdésére koncentrálnak, és szándékunk szerint megkísérlünk javaslatot tenni arra, hogy az ebben a kérdésben tapasztalható sokféleségből miként lehetne a joggyakorlatot az egységesítés irányába ösztönözni.

2. NEMZETKÖZI KITEKINTŐ

A legfrissebb adatok ^[2] szerint jelenleg 48 országban, illetve régióban szerezhető használati mintaoltalom, amiből eleve látható, hogy nemzetközi viszonylatban is jelentős jogintézményről van szó. Ezek közül azonban - terjedelmi okokból - csak néhány önkényesen kiemelt országgal foglalkozunk az alábbiakban.

2.1. AUSZTRIA

Az osztrák használati mintaoltalmi törvény 1994-ben lépett ugyan hatályba, de az osztrák bíróságok mindeddig nem adtak irányelveket arra vonatkozóan, hogy miként kell elbírálni a feltalálói lépés követelményét.

Az osztrák törvényalkotó és a korábban ezzel kapcsolatban megjelent osztrák szakértői dolgozatok is egybehangzóan azt az álláspontot képviselték, hogy a használati minta lajstromozásához megkövetelt „feltalálói lépés”-nek – mint a nem-kézenfekvőség követelményének – feltétlenül alacsonyabb szintűnek kell lennie, mint a szabadalomképes találmányoknál előírt „feltalálói tevékenység”-nek.

Az Osztrák Legfelső Bíróság (Oberster Gerichtshof, a továbbiakban: OLB) először a 2006. július 12-én kelt határozatában ^[3] foglalkozott részletesebben a feltalálói lépés követelménye kapcsán az elbírálás fő szempontjaival, éppen ezért fontosnak tartjuk ennek rövid ismertetését.

Az OLB úgy foglalt állást, hogy *„a használati minta anyagi jogi követelményei alacsonyabbak; csak feltalálói lépést követelnek meg, amelyhez alacsonyabb mértékű találmányminőség elegendő (a szabadalomhoz viszonyítva). ...műszaki hatás elérése viszont nem feltétlenül elegendő a feltalálói lépés elismeréséhez, mivel egy (ismert) műszaki hatás önmagában ismert eszközökkel is elérhető. Ha viszont az elért hatás új, akkor ez alapulhat feltalálói lépésen.”*

[„Im Bereich des Gebrauchsmusters seien die materiellen Schutzvoraussetzungen geringer; gefordert sei nur ein erfinderischer Schritt, für den ein geringeres Ausmaß an Erfindungsqualität genüge, als es für die Patentierung erforderlich wäre. ... Das bloße Vorhandensein eines technischen Effekts reiche für das Vorliegen eines erfinderischen Schrittes nicht aus, denn ein (bekannter) technischer Effekt könne auch mit bekannten Mitteln erreicht werden. Wenn der erzielte Effekt neu sei, Dann könnte dies auf einen erfinderischen Schritt schließen lassen.”]

A fenti határozat további megállapítása szerint:

„egy találmány akkor tekinthető feltalálói lépésen alapulónak, ha az a szakember átlagos szaktudásával egyrészt alapjában feltalálható ugyan, másrészt viszont a szakember számára a technika állásából nem adódik minden további nélkül. A gyakorlat számára olyan rövid jogi definíció is fogalmazható, hogy a használati mintajogi feltalálói lépés elismeréséhez objektíven olyan teljesítményt kell felmutatni, amely túlmutat a szakember rutintevékenységén, ..., ha így értelmezzük a feltalálói lépést, akkor annak meglétét a perbeli használati mintánál el kell ismerni, ha az egy feladatot előnyös módon oldott meg.”

[„... dass sich eine Erfindung als auf einem erfinderischen Schritt beruhend definieren lasse, wenn sie mit dem durchschnittlichen Fachkönnen des Fachmanns einerseits grundsätzlich zwar auffindbar sei, andererseits sich für ihn aber nicht ohne weiteres aus dem Stand der Technik ergibt. Für die Praxis sei eine solche mögliche Legaldefinition schlagwortig auch dahin formulierbar, dass zur Anerkennung der gebrauchsmusterrechtlichen Erfindungshöhe objektiv eine Leistung vorliegen müsse, die über fachmännische Routine hinausgeht. ...”Wird erfinderischer Schritt in diesem Sinn verstanden, so ist sein Vorliegen beim klägerischen Gebrauchsmuster zu bejahen, wird doch eine Aufgabe in vorteilhafter Weise gelöst.”]

A fentiekből következik, hogy az osztrák használati mintaoltalmi jog szerint megkövetelt feltalálói lépés szintjének egyrészt nyilvánvalóan alacsonyabbnak kell lennie, mint a szabadalmi jog szerinti feltalálói tevékenységnek, másrészt némi – az elvárható rutinszerű tevékenységet meghaladó – szellemi alkotói megfontoláson kell alapulnia.

2.2. DÁNIA ÉS SPANYOLORSZÁG

Dániában és Spanyolországban a használati mintaoltalmi „feltalálói lépés” fogalmát azzal próbálták megkülönböztetni alakilag is a szabadalmi jogban

használatos „nem kézenfekvő módon“ fogalomtól, hogy egy pontosító kiegészítő szót alkalmaztak: „nem *nagyon* kézenfekvő módon“, illetve „nem *világosan* kézenfekvő módon“^[4].

[„In Spanien und Dänemark zum Beispiel werde der Abstand durch den Zusatz eines Eigenschaftsworts wiedergegeben; demgemäß werde der im Patentrecht gängige Ausdruck „nicht in naheliegender Weise“ im Gebrauchsmusterrecht durch „nicht in sehr“ oder „nicht in deutlich naheliegender Weise ersetzt.“]

Továbbá, a dán és spanyol gyakorlatban a feltalálói lépésnek valamiféle gyakorlati előnnyel vagy haladással kell járnia (de nem feltétlenül műszaki hatással).

2.3. NÉMET SZÖVETSÉGI KÖZTÁRSASÁG

A német használati mintaoltalmi jog 1986-os módosítása óta (amellyel valójában külön lajstromozási előfeltételként vezették be a „feltalálói lépés” követelményét) 2006. június 20-án kelt határozatában ^[5] a Német Szövetségi Bíróság (Bundesgerichtshof, a továbbiakban: NSZB) először foglalt részletesebben állást e törvényi követelménnyel kapcsolatban.

A feltalálói lépés elbírálásával kapcsolatosan a Szövetségi Szabadalmi Bíróságnak (Bundespatentgericht) az volt a régóta fennálló gyakorlata, hogy *„...a feltalálói lépést el kell ismerni, ha a szakember a rutinszerű tevékenység kereteit túllépte.”*

[„...erfinderischer Schritt sei bereits zu bejahen, wenn der Fachmann den Rahmen routinemäßigen Handels überschreite.”]

Az NSZB az idézett döntésében - a korábbi joggyakorlatot kissé szigorítva - a következőképpen foglalt állást:

- *„...a használati mintaoltalmi jog feltalálói lépés kritériuma ...nem mennyiségi, hanem minőségi; a feltalálói lépés megítélése... az értékelés eredménye.”*
[„...das Kriterium des erfinderischen Schritts im Gebrauchsmusterrecht sei .. kein quantitatives, sondern ein qualitatives; die Beurteilung des erfinderischen Schritts ist das Ergebnis einer Wertung.”]
- *„Nem szabad egy kézenfekvő megoldást feltaláló lépésen alapulónak tekinteni csupán azon az alapon, hogy arra a szakember az általános szaktudása és a technika állásának rutinszerű szemléletmódja alapján nem jött volna rá minden további nélkül.”*
[“Es verbiete sich dabei, Naheliegendes etwa unter dem Gesichtspunkt, dass es der Fachmann nicht bereits auf der Grundlage seines allgemeinen Fachkönnens und bei routinemäßiger Berücksichtigung des Stands der Technik ohne weiteres finden könne, als auf einem erfinderischen Schritt beruhend zu bewerten.”)]

A fenti határozat jogértelmezéséből következik tehát, hogy a kézenfekvő újítások a használati mintaoltalom révén nem részesülhetnek kizárólagos oltalomban csak azért, mert azok a szakembernek nem jutnának eszébe az általános tudása alapján és a technika állásának rutinszerű szemléletmódjával.

Ez más szavakkal annyit jelent, hogy az oltalomképesség előfeltételeként a feltalálói lépésnek bizonyos fokú szellemi alkotómunkát előfeltételező, minőségi kritériumnak kell lennie.

2.4. EURÓPAI UNIÓ

Az EU-ban évekig folytak egy új, regionális hatályú jogintézmény, az un. „közösségi használati minta” (community utility model) létrehozásának előkészítő tárgyalásai.

A 2001-ben publikált összegző jelentés ^[6] szerint azonban ezeket a konzultációkat az Európai Bizottság felfüggesztette, aminek egyik oka éppen az volt, hogy a „feltalálói lépés” követelményében a tárgyaló felek nem tudtak megegyezni.

3. HAZAI JOGI HÁTTÉR

A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény ^[7] (a továbbiakban: Hmt.) 1. § (1) bekezdése szerint:

„Használati mintaoltalomban (a továbbiakban: mintaoltalom) részesülhet valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó megoldás (a továbbiakban: minta), ha új, ha feltalálói lépésen alapul és iparilag alkalmazható.”

A Hmt. 3. § (1) bekezdése szerint:

„Feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló.”

A Hmt. általános indokolása szerint:

„A feltalálói lépés követelménye szoros összefüggésben áll a használati mintaoltalom gyakoriságával: szemben a szabadalommal, amely a műszaki megoldás elvont gondolati formáját részesíti jogi védelemben, a használati mintaoltalom kézzelfoghatóbb, a kiviteli alak szintjén leírható megoldásokra vonatkozik.”

Másrészt, a 3. §-ához fűzött miniszteri indokolás szerint:

„Míg a találmány szabadalmazhatóságához az egyes nemzeti szabadalmi jogok általában feltalálói tevékenységet kívánnak meg, addig az oltalmazható használati minta fontos, minőségi ismérve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény. ... E jogszabályi zsinórmérték pontos meghúzása a joggyakorlat feladata lesz, annak figyelembevételével, hogy a mesterségben járatos személy tudása nemcsak színvonalában, hanem minőségében is különbözik a szakemberétől: a gyakorlati felkészültségnek nagyobb szerep jut benne az elméletinél.”

4. JOGESETEK A HAZAI GYAKORLATBÓL

I. jogeset

A Magyar Szabadalmi Hivatal (továbbiakban: MSZH) illetékes Tanácsa előtti megsemmisítési eljárásban a kérelmező a „Belső felületén bordázott műanyag kábelvédő cső” tárgyú használati mintaoltalommal (ljsz: 651.) szemben arra alapította – egyebek mellett - kérelmét, hogy a használati minta a Hmt. 3. § (1) bekezdése értelmében *„nem alapul feltalálói lépésen, mert a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló.”*

Az MSZH határozatában (U-9400162/14.) a kérelemnek helyt adott és a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Döntését azzal indokolta, hogy az igényponti jellemzők és a kérelmező által előterjesztett dokumentumok részletes értelmezése és összevetése alapján a támadott használati minta *„a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló”*. Az igénypont-korlátozással sem sikerült a jogosultnak az *„előre nem várt többlethatást”* bizonyítania.

A jogosult a Fővárosi Bírósághoz (továbbiakban: FB) fordult jogorvoslatért. Megváltoztatási kérelmében előadta, hogy korlátozott igénypontja szerint *„a kábelvédő cső belső hengerpálástján... lévő bordán alkalmazott mértékű lekerekítés a súrlódást optimális mértékben csökkenti és e méret meghatározásához feltalálói lépésre volt szükség.”*

A FB végzésében (3.Pk.26.555/1997/9.) a megváltoztatási kérelmet elutasította. Indokolásában kifejtette az alábbiakat:

„A kifejtettek alapján a minta olyan alkotóelemekből tevődik össze, amelyek nem csupán önmagukban ismertek, hanem éppen a legközvetlenebbül érintett szakterületen - a műanyag kábelvédő csövek körében - váltak közkinccsé. Az együttalkalmazás lehetőségére a K/4 irat is utalt azzal, hogy ismertette a K/3 irat megoldását, a minta szerinti együttalkalmazás pedig csupán olyan hatásokat eredményezett - beleértve a súrlódás csökkenését is -, amelyek az előzményekből is megismerhetők és előre várhatók. Ezért a minta a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló, tehát nem alapul feltalálói lépésen.”

II. jogeset

A „Záróelem, előnyösen italt tartalmazó palackok lezárására” tárgyú használati mintaoltalom (ljsz: 796.) megsemmisítési eljárásában az MSZH Tanácsa a kérelemnek részben helyt adó határozatában (U-9200215/35.) a használati mintát feltalálói lépés hiányában részben megsemmisítette, és a használati mintaoltalmat

a jogosult többszörös igénypont-módosítása után, korlátozott terjedelemben tartotta fenn.

A határozat indokolása kiemelte, hogy a vizsgált használati mintaoltalom főigényponti jellemzői az érvényesített dokumentumokban fellelhetők, kivéve a záró membrán sajátos kúpos kialakítását, ugyanis „...*a kúp két lehetséges helyzetében .. a kitépés folyamata különbözőképpen játszódik le. A feltárt megoldások egyhangú különbözősége is mutatja, hogy ez a kialakítás nem nyilvánvaló. Ilyen értelmű nyilatkozatot a kérelmező sem tett az eljárás folyamán.*”

A Tanács végül maga pontosította a főigénypont egyetlen megkülönböztető jellemzőjét a következőképpen: „*a záró membrán (8) kúpjának csúcsa a kiömlő perem (3) felé mutatóan van kialakítva.*” Ezzel a korlátozással a Tanács döntése szerint a támadott használati minta fenntartható volt, vagyis feltalálói lépésen alapult.

A jogosult megváltoztatási kérelmet terjesztett elő a Fővárosi Bíróságnál, kérve, hogy a FB az MSZH határozatát változtassa meg, és a használati mintaoltalmat a jogosult által definiált tágabb oltalmi körrel tartsa érvényben.

A FB végzésében (3.Pk.29.966/2004/12.) - meglehetősen módon - a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

A feltalálói lépéssel kapcsolatban a Hmt. 3.§-ának (1) bekezdéséhez fűzött törvényi indoklásra utalva, a végzés főbb megállapításai a következők voltak:

„Miután a feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatában mérendő tartalmi elemmel, a szabadalmi jogban kialakult gyakorlat alapján az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságát is az elért műszaki többlethatás felismeréséhez és megvalósításához szükséges tevékenység alapján kell megítélni. A szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatához képest pedig az eltérés csak az alkalmazott mércében van, a szabadalmi jog „szakembere” helyett a „mesterségben járatos személy” szempontjából kell megítélni a minta nyilvánvalóságát.”

Rámutatott az indoklás továbbá arra, hogy „...*az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságának feltétele, hogy önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetőleg az együttalkalmazás (kombináció) olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.*”

A végzés jelentőséget tulajdonított annak is, hogy „*a minta nem csak a technika állásához képest önmagukban ismert elemekből áll, hanem a megoldási elemek a minta alkalmazási területén – a záróelemek kialakítására, szerkezetére és részeinek elrendezésére vonatkozó megoldásokban – váltak ismertté. E*

megoldási elemek ismerete és záróelem részeként való alkalmazása a mesterségben járatos személytől elvárható.”

Továbbá, az indokolás szerint „.. a kérelmező a Pp. 164. § (1) bekezdése alapján nem bizonyította, hogy a minta a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló, azt pedig nem is állította, hogy a minta meghatározott műszaki többlethatást eredményez. ...mivel az együttalkalmazás műszaki hatásában csak az ismert megoldási elemek ismert hatásai érvényesülnek, nincs olyan műszaki többlethatás, melynek felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.”

A fenti végzés ellen a jogosult fellebbezett a Fővárosi Ítéltáblához (továbbiakban: FI), és kérte a használati minta érvényben tartását az MSZH előtti eljárásban az általa korlátozott igénypontokkal. A feltalálói lépés elbírálásával kapcsolatban kérelmező sérelmezte, hogy a FB tévesen alkalmazta a szabadalmi jogban szokásos „műszaki többlethatás” követelményét.

A FI végzésében (8.Pkf.25.412/2006/4.) a fellebbezést elutasította és megerősítette az elsőfokú bíróságnak a feltalálói lépéssel kapcsolatos döntését, utalva arra, hogy a FB

- *„...helyesen fejtette ki, hogy a találmány szabadalmazhatóságához megkívánt feltalálói tevékenységgel szemben az oltalmazható használati minta fontos minőségi ismerve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény;*
- *A fent kifejtettek értelmében tehát a mesterségben járatos személytől is elvárásként fogalmazódik meg valamilyen alkotó tevékenység. Erre tekintettel helytállóan vizsgálta a minta nyilvánvalóságát a technika állásához képest a mesterségben járatos személytől elvárható „alkotó jellegű működés” szintjén;*
- *A téves fellebbezési állásponttal szemben az elsőfokú bíróság nem a szabadalmi jogban alkalmazott – magasabb színvonalú felkészültséggel és elvont elméleti tudással rendelkező – szakembertől elvárható feltalálói tevékenység szintjén, hanem a használati minta alkotóitól elvárható feltalálói lépés szintjén vizsgálta, hogy az ismert elemek együttalkalmazása nyilvánvaló-e;*
- *Nem tévedett az elsőfokú bíróság, amikor a feltalálói lépés vizsgálatánál az ismert elemekből álló műszaki megoldás nyilvánvalóságának hiányát a mesterségben járatos személy gyakorlati ismeretei szintjén az ismert elemek együttalkalmazásának várható hatása, illetőleg a műszaki többlethatás szempontjából is megkövetelte. Az alacsonyabb szintű alkotó teljesítmény megítélése szempontjából is követelmény, hogy az ismert elemekből álló megoldás műszaki hatásának felismerése és megvalósítása ne legyen*

nyilvánvaló. Emiatt az ismert elemek együttes alkalmazásához fűződő hatások felismerése nemcsak a feltalálói tevékenység, hanem a feltalálói lépés vizsgálatánál is mérlegelendő szempont. .. vagyis feltalálói lépésre nem volt szükség.”

Kommentárunk:

Az indokolás lényegével egyet kell értenünk, szerintünk is a Hmt.-vel és annak indokolásával összhangban áll az a megállapítás, hogy „.. a feltalálói lépés vizsgálatánál az ismert elemekből álló műszaki megoldás nyilvánvalóságának hiányát a mesterségben járatos személy gyakorlati ismeretei szintjén az ismert elemek együttalkalmazásának várható hatása ... szempontjából is megkövetelte.”

Azzal viszont nem érthetünk egyet, hogy a fenti gondolatmenetbe a „a műszaki többlethatás” fogalma is belekerült. Ebben a vonatkozásban mi a magunk részéről inkább a fellebbezői állásponttal értünk egyet, miszerint „a műszaki többlethatás” kifejezetten a szabadalmi jogban a feltalálói tevékenység vizsgálatához alkalmazott fogalom, és helytelen és indokolatlan annak a használati mintajog gyakorlatába való átvétele.

Jóllehet jellegénél és tárgyánál fogva a szabadalom és a használati minta között közeli rokonság van (néhány országban „kis szabadalom”-nak nevezik a használati mintát, másrészt, pl. bizonyos eljárásjogi kérdésekben a Hmt. is visszautal a szabadalmi törvényre a felesleges ismétlések elkerülése végett), de úgy tudjuk, hogy már a találmányi szintek elnevezésének megválasztásakor eleve tudatos volt az a törvényalkotói szándék – igazodva a nemzetközi gyakorlatban használt terminológiához is –, hogy a használati mintáknál elvárt alacsonyabb szintet definiáló „feltalálói lépés” alakilag, illetve elnevezésében is különbözzék a szabadalmi jogban elvárt magasabb „feltalálói tevékenység”-től, hogy ezzel is hangsúlyozzák a tartalmi különbséget.

A fentiek alapján tehát nem szerencsés a „műszaki többlethatás” fogalmat a joggyakorlat révén a használati mintajogba adaptálni, annál is inkább, mivel éppen a tudatos távolságtartás lenne sokkal inkább kívánatos e két különböző szellemi alkotási színvonal elbírálási gyakorlata között.

Másrészt arról sem vagyunk meggyőződve, hogy a használati mintával bizonyíthatóan, de legalább is vélelmezhetően elért hatásnak (és nem „többlethatásnak”) feltétlenül „műszakinak” kellene lennie (de erre még alább részletesebben visszatérünk).

Megjegyezzük még, hogy a kifogásolt „műszaki többlethatás” fogalma már az elsőfokú végzésben is szerepelt.

Végük nem érthetünk egyet a végzésnek azzal a megállapításával sem, hogy „..a mesterségben járatos személytől is elvárásaként fogalmazódik meg valamilyen alkotó tevékenység...alkotó jellegű működés”. A mesterségben járatos személytől

szerintünk semmiféle alkotó tevékenység nem várható el, ő csak a fiktív „mércét” képezi, amihez képest kell megítélni a használati minta feltalálójának alkotó tevékenységét.

III. jogeset

A „Berendezés fogyasztók PB-gázzal való ellátására” tárgyú használati mintaoltalom (ljsz: 863.) megsemmisítési eljárásában az MSZH feltalálói lépés hiánya miatt a kérelemnek helyt adott, és U-9600063/13. sz. határozatával a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a Tanács a feltalálói lépés elbírálásánál a három főigényponti megkülönböztető jellemzőt vizsgálta, hogy ezek a kérelmező által felhozott 18 db. (!) dokumentum tükrében részét képezték-e a technika állásának, illetve adhattak-e iránymutatást a használati minta irányába. A döntés lényege, hogy a részletes elemzés szerint ezekből a dokumentumokból a mesterségben járatos személy a használati minta tárgyát mindenféle szellemi alkotó tevékenység nélkül megvalósíthatta volna, tehát „*nem alapul feltalálói lépésen*”, és ez a hiány az oltalmi körnek a jogosultak által kezdeményezett korlátozásával sem volt reparálható.

A jogosultak a számukra sérelmes határozattal szemben megváltoztatási kérelmet terjesztettek elő a FB-nál. Indokolásukban előadták, hogy a használati minta megfelel a feltalálói lépés követelményének is, hiszen a minta szerinti rendszer bármikor átállítható földgázszolgáltatásra, és az egyéni fogyasztás is mérhető.

A FB végzésében (3.Pk.28.440/2003/26.) a megváltoztatási kérelmet elutasította, vagyis az MSZH határozatát megerősítette. Az indokolás lényege a következő:

„A Hmt. 3. §-ának (1) bekezdéséhez fűzött indokolás szerint ...az oltalmazható használati minta fontos minőségi ismérve a kevésbé magas szinten megkövetelt alkotói teljesítmény. A joggyakorlat biztonsága érdekében nem a technika állásához viszonyított nyilvánvalóságon belül kíván fokozatokat felállítani, hanem a jog által „elképzelt” személy mércéjét határozza meg a szabadalmi jogban alkalmazottól eltérően: a szabadalmi jog „szakembere” helyett a „mesterségben járatos személy” szempontjából kell megítélni a minta nyilvánvalóságát.”

„Ezekből következően a feltalálói lépés eldöntésében a mintát a technika állásával kell összevetni és a mérendő tartalmi elem azonos a szabadalmi jog által megkívánt feltalálói tevékenység vizsgálatában mérendő tartalmi elemmel, eltérés pedig csak az alkalmazott mércében van, amelyet a jog által „elképzelt” két személy képvisel. A minta nyilvánvalósága tehát a műszaki megoldásnak a technika állásához viszonyított nyilvánvalósága a mesterségben járatos személy szempontjából megítélve.”

Az indokolás kiemeli továbbá, hogy „...az önmagukban ismert elemekből álló műszaki megoldás esetében a technika állásához viszonyított nyilvánvalóságnak a szakember szempontjából való eldöntése tekintetében a szabadalmi jog területén

következetes bírósági gyakorlat alakult ki. Az önmagukban ismert elemekből álló műszaki megoldás szabadalmazhatóságának feltétele, hogy az önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, a műveleti sorrend, illetve az együttalkalmazás (kombináció) olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a szakember tevékenységét meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség. Mivel egyrészt a feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a feltalálói tevékenység vizsgálatában mért tartalmi elemmel, másrészt az önmagukban ismert elemekből álló megoldás szabadalmazhatóságát az elért műszaki többlethatás alapján kell eldönteni, az önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságát is az elért műszaki többlethatás felismeréséhez és megvalósításához szükséges tevékenység alapján kell megítélni.”

A végzés további megállapítása szerint „...figyelemmel arra, hogy a minta kizárólag valamely tárgy kialakítására, szerkezetére vagy részeinek elrendezésére vonatkozó megoldás lehet (Hmt. 1.§ (1) bek.), a minta műszaki többlethatását csak a minta elemeinek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetőleg az együttalkalmazás (kombináció) eredményezheti. Ezért a technika adott állása alapján önmagukban ismert elemekből álló minta oltalmazhatóságának feltétele, hogy az önmagukban ismert elemek sajátos alkalmazási módja vagy területe, illetve az együttalkalmazás olyan műszaki többlethatást eredményezzen, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség.”

Az indokolás végső konklúziója szerint : „A minta nem alapul feltalálói lépésen. A technika állásába tartozó gázellátási megoldásokkal való összevetésben kitűnt, hogy az adott minta megoldási elemei a fogyasztók meghatározott csoportját tartalmazó fogyasztói körzet gázellátásának megvalósítására szolgáló berendezésekben váltak ismertté. Ezen ismert elemek alkalmazási területe - nem vitatottan - nem határolható el a minta megalkotási területétől - a propán-bután gázellátástól. E megoldási elemek ismerete tehát a mesterségben járatos személytől elvárható. Ezért azt kellett eldönteni, hogy a minta szerinti együttalkalmazás eredményezett-e alkotó jelleget megalapozó műszaki többlethatást.....A kérelmezők ...nem bizonyították, hogy a minta olyan műszaki többlethatást eredményezett, amelynek a felismeréséhez és megvalósításához a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet meghaladó alkotó jellegű működésre volt szükség. Ezért a minta nem alapul feltalálói lépésen.”

Kommentárunk:

A fenti indokolásnak azzal a megállapításával, hogy „A feltalálói lépés vizsgálatában mérendő tartalmi elem azonos a feltalálói tevékenység vizsgálatában mért tartalmi elemmel” nem érthetünk egyet, ugyanis, ha ebben a két esetben két, különböző színvonalú fiktív szakembert kell – szerintünk is helyesen - figyelembe venni, akkor ezek a „tartalmi elemek” eleve nem lehetnek azonosak, sőt nagyon is

különbözőek, hiszen a szabadalomjogi „szakember” jóval magasabb tudásszintű és kombináció-készségű, mint a használati mintajog „mesterségben járatos személye”, nem is beszélve arról, hogy ezek ketten mennyire mást-mást értenének egyazon technika állásából és a támadott használati minta mellékleteiből.

Másrészt, még ha el is fogadnánk az alkalmazott analógia létjogosultságát, ebből nem feltétlenül következik, hogy mindkét esetben „*műszaki többlethatást*” kellene egységesen megkövetelni, hanem – a fenti gyakorlattal ellentétben – a használati mintánál elegendő lenne valamiféle érdemleges előnyt, hatást, vagy haladást mint minőségi eredményt elvárni, amint arra fentebb már utaltunk.

Kiemeljük még az érvényesíthető anterioritások számával kapcsolatban, hogy annak, pl. eljárás-gazdaságossági okokból is ésszerű keretek között illene maradnia, jóllehet ezt valójában a jog nem korlátozza. Amikor egy használati minta megsemmisítési eljárásban a kérelmező 2-3-nál több anterioritást érvényesít (a jelen ügyben pl. 18 db-ot (!)), akkor gyakorlati tapasztalataink szerint az ügy igencsak hasonlít az „*ágyúval lövünk verébre*” esetére.

Pusztán a formális logikát alapul véve, úgy gondoljuk, hogy ha a kérelmező minél több dokumentumot érvényesít a feltalálói lépés hiányának bizonyításához, és ennek során minél több iratból lehet csak mesterségesen „összerakni” mozaikként a használati minta szerinti megoldást, akkor annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy itt igenis feltalálói lépésre volt szükség, hiszen egyre kisebb annak az esélye és valószínűsége, hogy a mesterségben járatos fiktív személy ebbe az addícióba vagy kombinációba egyáltalán belekezdett volna.

Ebben a vonatkozásban utalunk az egyik legnagyobb brit szaktekintélyre, Blanco WHITE-ra^[8], aki ebben a kérdésben a következőképpen foglalt állást (az idézetben a szabadalmi jogra utalt ugyan, de szerintünk a jelen esetben ugyanez igaz a használati mintajogra is):

„Gyanús, ha igen nagyszámú és különféle területekről való anterioritásokból rakható csak össze mozaikszerűen az igényelt találmány, és különösképpen, ha azok hosszabb időintervallumot ölelnek fel; ez ugyanis sokkal inkább azt sugallja, hogy a végeredmény „összerakása” egyáltalán nem kézenfekvő.”

IV. jogeset

Az 1021. ljsz-ú használati mintaoltalmat (tárgya: „Periodikus egységekből álló folytonos anyagcsík csomagolóanyagok lezárására”) a megsemmisítési eljárásban az MSZH határozatában (U-9600091/10.) a feltalálói lépés hiánya miatt teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint egyetlen igényponti jellemzőben tért el a kérdéses használati minta a kérelmező által érvényesített technika állásától, ez viszont egy

tankönyvből meríthető „általános fizikai ismeretek felhasználásával a mesterségben járatos személy számára megvalósítható”.

A jogosult a FB-nál megváltoztatási kérelmet terjesztett elő a fenti határozattal szemben, amelyben kifejtette, hogy a vizsgált technika állása a megkülönböztető jellemzőre (anyagminőség és kiinduló keresztmetszet meghatározása) nem ad kitanítást, és az nem lehet kézenfekvő a mesterségben járatos személy számára.

A FB végzésében (3. Pk.23.216/2003/8.) a támadott határozatot hatályon kívül helyezte és az MSZH-t új eljárásra kötelezte. Az indokolás a következő volt:

„A Hmt. 28. §-ának (2) bekezdése folytán alkalmazandó Szt. 47. §-ának (1) bekezdése értelmében az MSZH az előtte folyó eljárásban a tényeket hivatalból vizsgálja, vizsgálata nem korlátozódhat csupán az ügyfelek állításaira vagy kérelmeire. A jelen ügyben rendelkezésre álló iratok és adatok szerint az MSZH az újdonság és feltalálói lépés eldöntéséhez a tényeket hivatalból nem vizsgálta, vizsgálata csupán az ügyfelek állításaira és kérelmeire korlátozódott. A hivatal előtti eljárásban tehát további lényeges eljárási szabálysértés is történt.”

„Az MSZH a támadott mintaoltalom újdonságának vizsgálatában a HU irattal való összevetést akként végezte el, hogy a minta szerinti zárókapocs több jellemzőjét pusztán azért tekintette megkülönböztetésre alkalmatlannak, mert álláspontja szerint az ilyen jellemzőkkel rendelkező zárókapcsokra a HU iratban meghatározott szabadalmi oltalom kiterjed. Az újdonság és feltalálói lépés vizsgálatában azonban az ismert megoldáshoz fűződő szabadalmi oltalom terjedelmét figyelembe venni nem lehet. Ezért az MSZH a megsemmisítési kérelem jogalapjait téves jogi álláspont alapján vizsgálta.”

„A mintaoltalmi igénypont jellemző része szerint a minta felületi mintázattal rendelkezik. Ezt az ismérvet a megváltoztatni kért határozat először esztétikai kialakításként értékeli, azután pedig a mintaoltalom lényeges műszaki jellemzőjeként. A határozat tehát egymásnak ellentmondó megállapításokat tartalmaz. Mindezek következtében a határozat érdemi felülvizsgálatra nem alkalmas. Ezért a bíróság a határozatot hatályon kívül helyezte és a hivatalt új eljárásra utasította.”

„Az új eljárás során figyelemmel kell lenni a következőkre:

A bírósági gyakorlat szerint a Hmt. 3. §-ában meghatározott mesterségben járatos személy nem azonos az Szt. 4. §-ának (1) bekezdésében meghatározott szakember fogalmával. Ez utóbbival szembeni elvárás az, hogy a találmány tárgyával kapcsolatban a technika állását teljes egészében, mindenre kiterjedően, más szakterületekre vonatkozóan is ismerje. A mesterségben járatos személy korlátozottabb ismeretekkel, alapvetően a saját, a használati minta megalkotási területére vonatkozó ismeretekkel rendelkezik. A mesterségben járatos személytől elvárható,

hogy a mesterségére vonatkozó szakirodalmat ismerje és az egyéb, a mesterségére vonatkozó gyakorlati és elméleti ismeretek birtokában legyen. A használati minta tárgyától teljesen független, más szakterületek anterioritásai azonban a feltalálói lépés értékelésénél általában nem vehetők figyelembe (Legfelsőbb Bíróság Pfv.IV.22.724/2000/3.).

Az adott esetben a hivatal előtt a feltalálói lépés vizsgálata nem terjedt ki arra, hogy a hivatkozott tankönyvi részletek a minta tárgyával összefüggnek-e. Ezért e tekintetben is a bizonyítás kiegészítésére van szükség.”

Kommentárunk:

A mesterségben járatos személy elvárható tudásszintjével kapcsolatos álláspontot mi magunk is osztjuk.

V. jogeset

Az „Alumimiumtagos radiátor” tárgyú használati mintaoltalom (Ijsz: 1072.) megsemmisítési eljárásában az MSZH a kérelemnek részben helyt adó és a használati mintát korlátozással érvényben tartó határozatot (U-9600237/13.) hozott.

Az indokolás szerint „a korlátozott főigénypont jellemzőinek alkalmazása...a dokumentumok ismeretében, a mesterségben járatos személy számára nem volt nyilvánvaló.”

A kérelmező megváltoztatási kérelemmel fordult a FB-hoz, és a használati mintaoltalom teljes terjedelmű megsemmisítést kérte. Kérelmét arra alapította, hogy a kérdéses A) - C) jellemzők „triviálisak”, tehát a minta nem alapul feltalálói lépésen.

A FB végzésében (3.Pk.28.267/2003/3.) a megváltoztatási kérelmet elutasította, azaz az elsőfokú határozatot megerősítette, a következő indokolással:

„A Hmt. 3.§-ának (1) bekezdése szerint feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló. A radiátor-gyártás kezdeteire visszanyúló, a műszaki hőtan és áramlástan elméletén nyugvó hagyománya van annak a műszaki vélekedésnek, hogy a hőleadást segíti, ha a levegő a radiátor körül szabadon áramolhat. A fűtésteknikusok különösen a levegő többé-kevésbé szabad fölfelé áramlását biztosították minden körülmények között. Ha esztétikai szempontból szükséges volt a radiátor eltakarása, nyílást hagytak a radiátort magába foglaló szekrény tetején és alján. Ez a radiátor hagyományos szerkezetét, nevezetesen azt, hogy a radiátor hőleadó elemeit a radiátor részét képező elemmel sem fölül, sem alul még részlegesen sem fedték le, nem érintette. A K6 anterioritás olyan radiátor konstrukciót ismertet, amelynél

négy lapborda-sor közül hármát fölülről takar egy vízszintesen előre nyúló légáramterelő elem. A megoldás a műszaki hagyományt nem törte meg: a hátsó lapbordákról (előlről a 4. lapborda-sor) és az osztó-gyűjtő profil alatti lapbordák (előlről a 3. lapborda-sor) hátsó oldaláról szabadon áramolhat fölfelé a meleg levegő.”

„A technika állását képező ilyen előzmények után nem nyilvánvaló az a műszaki intézkedés, hogy a felső osztó-gyűjtő profilról lelógó „szoknya” hátranyúlik a hátsó lapbordák mögé, fölülről lefedve az összes (három) hőleadó lapborda-sort, így a fölszálló meleg levegő zömében csak előre felé tud távozni a radiátorból. Ennek járulékos hatásaként az előre felé fölszálló levegő mögött - az áramlástanból ismert módon - nyomáscsökkenés („vákuum”) keletkezik, aminek következtében a hátsó lapborda hátsó oldaláról fölszálló, kis mennyiségű meleg levegő pályája előre hajlik.”

„Nem nyilvánvaló megoldás az sem, hogy az alsó osztó-gyűjtő profil is teljesen lefedje a lapbordákat. A minta szerinti radiátor „tisztá” üzemében ennek is szerepe van. A fölfelé áramló meleg levegő a radiátorban kialakuló erőteljes kémény-hatás következtében szívja a radiátor alatti teret. A szoknyával és előre nyúló fejkiképzéssel ellátott alsó osztó-gyűjtő borda azonban nem engedi, hogy a légáram elérje az alsó légréteget, megakadályozva így a por felszívását a padlózatról.”

„Az ellenérdekű fél méréseire hivatkozva állította, hogy megoldásának teljesítménye körülbelül 5%-al kisebb az ellentartott K6-os radiátorénál - ezt a mértéket a kérelmező nem vitatta. Figyelemmel azonban arra, hogy az ellentartott megoldásnak négy lapborda-sora van és teljesítményét a minta szerinti konstrukció három lapborda-sorral csaknem eléri, az összehasonlító analízis szabályai alapján nagymértékben valószínűsíthető, hogy a megsemmisíteni kért megoldás - szintén négy lapborda-sorral - nagyobb teljesítményű, mint a K6-os irat szerinti radiátor, ellentétben a korábbi ismereteken alapuló várakozással.

A fentiek alapján az A) jellemző megalkotása műszaki előítélet legyőzését igényelte. A következetes joggyakorlat szerint ez egyértelmű bizonyítéka annak, hogy az A) jellemző mesterségben járatos személy számára nem volt nyilvánvaló, vagyis a minta a Hmt. idézett 3.§-ának (1) bekezdése szerint feltalálói lépésen alapul.

A B) és a C) jellemző megalkotása a mesterségben járatos személy számára rutin tevékenység, ugyanis mindkét jellemző hatása előre várható volt: a csavarmenetes műanyag távtartó alkalmazása kézenfekvő a radiátor függőlegesbe állítására, a lapbordák széleinek íves kialakítása pedig előre becsülhető módon csökkenti a radiátor balesetveszélyességét. Ez a tény azonban az A) jellemzővel kapcsolatban bizonyítottan meglévő feltalálói lépést nem rontja le.”

VI. jogeset

A „Plombálási eszköz illetéktelen felnyitás elleni védelemre és a felnyitás jelzésére” tárgyú használati mintaoltalom (Ijsz: 1093.) megsemmisítési eljárásában az MSZH Tanácsa határozatában (U-9600322/15.) a Hmt. 3. §-a szerinti feltalálói lépés hiányára alapított kérelemnek helyt adott, és a használati mintát teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a támadott használati minta nem alapul feltalálói lépésen, mivel az egyik anterioritásból már ismert, pl. ceruzabél megfogására való rugalmas, hasítékokkal ellátott kúpos szorítóelem, amely kúp-alakú nyílásban helyezkedik el. *„A kúpos szorító patron alkalmazása nem minősül másik szakterületről való átvitelnek, hiszen az egy általános, a gépészetben általánosan ismert gépelem, amelynek ismerte a szakmában járatos személy köteles tudásához tartozik.*

A jogosult megváltoztatási kérelemmel fordult a FB-hoz, és kérte a használati mintaoltalom érvényben tartását. Álláspontja szerint *„a használati minta kielégíti a feltalálói lépés követelményét, mert az ismert acélsodronyos plombálási eszközökkel szemben az acélsodronyt nem töri meg és korrózióra hajlamos golyókat sem tartalmaz.”*

A FB a megváltoztatási kérelmet elutasította, azaz az elsőfokú határozatot megerősítette. A végzés (3.Pk.26.068/14.) indokolásának lényeg a következő:

A technika állását reprezentáló két nyomtatvány alapján *„a minta ismert megoldási elemek olyan együttalkalmazása, amely a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló. Ezért nincs feltalálói lépésen alapuló, használati mintaoltalomra alkalmas megoldás.”*

A jogosult a fenti jogerős végzéssel szemben felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bíróságánál (továbbiakban: LB). Kérte a jogerős végzés hatályon kívül helyezését, és a FB új eljárásra utasítását.

Kérelmében kifejtette, hogy szerinte a FB a Hmt. 3. §-ának (1) bekezdésébe ütköző módon, helytelenül értelmezte a mesterségben járatos személy fogalmát, hiszen az adott esetben *„csak a saját mesterségben való járatos személy kellett volna érteni, nem pedig valamennyi mesterségben járatosat.”*

A LB végzésében (Pfv.IV.22 724/2000/3.) a FB végzését hatályában fenntartotta. Indokolása szerint:

„A kérelmező a felülvizsgálati kérelemben lényegében nem vitatta, hogy a jogerős végzésben felhozott anterioritások alapján a használati mintaoltalom szerinti megoldás kialakítása nyilvánvaló. Csak arra hivatkozott, hogy tőle, mint a mintaoltalom tárgya szerinti mesterségben, a plombázásban járatos személytől az idegen szakterületek ismerete nem várható el. Az anterioritások pedig más szakterületre vonatkoznak.”

„Ez az érvelés az adott ügyben az alábbiak miatt téves. A Hmt. 3. §-ának (1) bekezdése alapján feltalálói lépésen alapul a minta, ha a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló. A Hmt. 2. §-ának (2) bekezdése szerint a technika állásához tartozik mindaz, ami az elsőbbségi időpont előtt írásbeli közlés, vagy belföldi gyakorlatba vétel révén bárki számára hozzáférhetővé vált. Nem kétséges, hogy a Hmt. 3. §-ában meghatározott „mesterségben járatos személy” nem azonos az Szt. 4. §-ának (1) bekezdésében meghatározott „szakember” fogalmával. Ez utóbbival szembeni elvárás az, hogy a találmány tárgyával kapcsolatban a technika állását teljes egészében, mindenre kiterjedően, más szakterületekre is vonatkozóan ismerje. A mesterségben járatos személy korlátozottabb ismeretekkel, alapvetően a saját, a használati minta megalkotási területére vonatkozó ismeretekkel rendelkezik. Tartalmilag tehát helytállóan hivatkozik arra a kérelmező, hogy a használati minta tárgyatól teljesen független, más szakterületek anterioritásai a feltalálói lépés értékelésénél általában nem vehetők figyelembe.”

„A jogerős végzés azonban nem az MSZH által hivatkozott, a betongyártás területére vonatkozó szabadalmi bejelentést, hanem döntően az US 3 994 521. lajstromszámú és kifejezetten a plombálásra vonatkozó szabadalmi bejelentést tekintette olyannak, amely alapján a jelen eljárás szerinti megoldás a kérelmezőnek, mint a mesterségben járatos személynek nyilvánvaló lehetett. A mesterségben járatos személytől elvárható, hogy a mesterségére vonatkozó szakirodalmat, szabadalmi bejelentéseket ismerje és az egyéb, a mesterségére vonatkozó gyakorlati és elméleti ismeretek birtokában legyen. Helyesen állapította meg tehát a jogerős végzés, hogy a feltalálói lépés hiánya a kérelmező tekintetében a plombálási szabadalom leírása alapján bizonyítást nyert.”

Kommentárunk:

A LB végzésében „kérelmezőnek, mint a mesterségben járatos személynek” megfogalmazást félrevezetőnek és tartalmilag is helytelennek gondoljuk.

A „mesterségben járatos személy” ugyanis minden egyes ügyben és mindenkor egy fiktív, mesterségesen „kreált” személy, aki soha sem testesülhet meg valódi természetes személyben. Éppen ez a távolságtartó fikció az, ami segítheti a jogalkalmazó objektív ítéletét (erre a kérdésre még alább kitérünk).

VII. j ogeset

Az MSZH illetékes Tanácsa megsemmisítési eljárásban hozott U-9700119/13. sz. határozatában a „Közlekedésbiztonság fokozó útelem rendszer” tárgyú használati mintaoltalmat (ljsz: 1180.) a feltalálói lépés hiánya miatt teljes terjedelemben megsemmisítette.

A Tanács a feltalálói lépés meglétének kérdését - az indokolás szerint – az oltalom alatt álló használati minta és az ellentartásként felhozott két dokumentumból megismerhető megoldások összevetésével végezte, kiemelve, hogy:

„A feltalálói lépés vizsgálatakor azt kell mérlegelni, hogy a – szakembernél alacsonyabb szintű elméleti tudással, de adott területen gyakorlattal, rutinnal rendelkező – mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló volt-e a megoldás kidolgozása, vagy sem. A főigényponti jellemzők vonatkozásában azt kell eldönteni, hogy a bejelentés elsőbbségi időpontját megelőzően megismerhető megoldások elegendő kitanítást adtak-e a mesterségben járatos személy számára ahhoz, hogy általános ismereteit is felhasználva a minta szerinti megoldáshoz eljusson.”

A fenti alapelveket követve a Tanács megállapította, hogy a használati minta nem felelt meg a Hmt. 3 §-ában előírt feltalálói lépés követelményének, mert az idézett két anterioritás alapján a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló volt, mivel *„a két dokumentumban szereplő műszaki információk együttalkalmazása, ... nem értékelhető feltalálói lépést igénylő műszaki intézkedésként.”*

A fenti határozat megváltoztatási kérelem hiányában jogerőre emelkedett.

Kommentárunk:

A fenti vizsgálati szempontokkal és a végső döntéssel - az ügy részleteinek alaposabb ismeretében - egyet kell értenünk.

VIII. jogeset

Az „Eszközkészlet információk megjelenítésére” tárgyú használati mintaoltalom (ljsz.: 1395.) megsemmisítési eljárásában az MSZH határozatában (U-800023/12.) a kérelmet elutasította és a használati mintaoltalmat korlátozott igénypontokkal érvényben tartotta.

A Tanács a kérelmező által becsatolt számos dokumentumból csupán kettőt vett figyelembe a technika állásához, és megállapította, hogy a használati minta főigénypontjából három jellemző nem mutatható ki az anterioritásokban, nevezetesen a „zárószerv”, az „ideiglenesen elmozdítható keretelem” és a „támasztótag”.

E jellemzőknek az értelmezését a Tanács a leírás és rajz alapján elvégezte és megállapította, hogy - ellentétben a kérelmezői állásponttal – a használati minta *„mind feladatkitűzésében, mind szerkezeti elrendezésében olyan többletet hordoz az ellentartott megoldásokhoz képest, hogy megalkotása... a mesterségben járatos személy köteles tudásához nem tartozik. Fentiek alapján... a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló, ezért...a feltalálói lépés hiánya nem állapítható meg.”*

Az eredeti kérelmező megváltoztatási kérelemmel fordult a FB-hoz, hivatkozott egyebek mellett arra, hogy a támadott használati minta nem alapul feltalálói lépésen. (Csupán érdekességgént jegyezzük meg, hogy az ellenérdekű jogosult a megváltoztatási eljárásban nem vett részt.)

A FB végzésében (3.Pk.25.265/2000/13.) a támadott határozatot megváltoztatta, és a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

A FB a szóban forgó három jellemző alkalmazását a tablók készítésében és a képkeretezési mesterségben járatos személy számára „nyilvánvalónak”, illetve „köztudomásúnak” (Pp. 163. § (3) bek.) értékelte, ezért a feltalálói lépés hiányát állapította meg.

Érdekessége a határozatnak, hogy az indokolás külön kiemeli a következőket:
„A Pp. 164. §-ának (1) bekezdéséből következik, hogy a feltalálói lépés meglétét az oltalmat igénylő ellenérdekű félnek kell bizonyítania (ilyen értelmű állásfoglalást tartalmaz, pl. a BH1979/7230. sz. jogeset is). A bíróság a feltalálói lépésre vonatkozóan az ellenérdekű fél döntő jelentőségű nyilatkozatának tekintette az MSZH előtti eljárásban előterjesztett módosított igénypont sorozatot.”

IX. jogeset

Megsemmisítési eljárásban hozott határozatában (U-9600016/36.) az MSZH Tanácsa a „Decentralizált villamosenergia-termelő rendszerben lévő áramfejlesztő egységek vezérlésére szolgáló kapcsolási elrendezés” tárgyú használati mintaoltalmat (ljsz: 1474.) feltalálói lépés hiánya miatt megsemmisítette.

A feltalálói lépés hiányát a Tanács azzal indokolta, hogy a kérelmező által felhozott dokumentumok tükrében *„a minta egyes elemei csak saját ismert funkciójukat töltik be a kapcsolatban, az elemek együttalkalmazása nem jár műszaki többlethatással. Ezért a megoldás a mesterségben járatos személy számára nyilvánvaló.”*

A jogosult a Fővárosi Bíróságtól a határozat megváltoztatását és a használati minta érvényben tartását kérte.

A FB végzésében (3.Pk.23.096/2005/6.) megállapította ugyan, hogy a kapcsolási elrendezés minden eleme valóban ismert volt a használati minta bejelentési napja előtt az érvényesített dokumentumokból, de végül is alapvetően más végkövetkeztetésre jutott, mint az elsőfokú hatóság, megállapítva, hogy *„...a kapcsolatban alkalmazott elemek egymáshoz való viszonya azonban új, ezt ... az ellenérdekű fél sem vitatta.”*

Az indokolás szerint *„a feltalálói lépés meglétével vagy hiányával kapcsolatban azt kell vizsgálni, hogy az ellenérdekű fél által felhozott iratok alapján a mesterségben járatos személy számára a minta szerinti új megoldás létrehozása*

nyilvánvaló, kézenfekvő volt-e. E tekintetben annak van jelentősége, hogy a mesterségben járatos személy kapott-e ösztönzést, útmutatást a minta megalkotására a bizonyítékként csatolt dokumentumokból.”

A végzés indokolása kiemelte még, hogy „..a mintában alkalmazott ismert villamos alkatrészek a minta szerinti elrendezésbe összeépítve olyan műszaki hatást eredményeznek, amely a mesterségben járatos személy számára előre nem volt várható, nem volt nyilvánvaló. Ezért a minta oltalmát.....a feltalálói lépés hiánya alapján sem lehet megsemmisíteni.”

X. jogeset

A 1642. ljsz. használati minta (tárgya: „Fokozottan tűz- és robbanásveszélyes anyagok tárolására és kiszolgálására alkalmas szállítható berendezés”) megsemmisítési eljárásában az MSZH határozatában (U-9700110/20.) a feltalálói lépés hiányára is alapított kérelemnek helyt adott, és a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Az indokolás szerint a kérelmező által előterjesztett két anterioritásból a használati minta szerinti megoldás maradéktalanul összerakható, tehát a feltalálói lépés elbírálásának alapja az, hogy itt valójában addícióról vagy kombinációról van szó, amely utóbbinál „...a technika állásából kikövetkeztethető hatástól eltérő, meglepő új hatás” jönne létre. A döntés értelmében azonban itt csupán addícióról van szó, „...mivel a megoldások együttalkalmazása műszaki többlethatást nem eredményez.”

A jogosult nem nyugodott bele a fenti megsemmisítő határozatba, és megváltoztatási kérelemmel fordult a FB-hoz. Hivatkozott arra, hogy a használati minta szerinti megoldás komplex szállítási, tárolási és kiszolgálási feladatot old meg egyetlen berendezéssel, ami a mesterségben járatos személy számára nem lehet nyilvánvaló, másrészt a használati minta gazdasági és környezetvédelmi előnyöket is magában foglaló hatást eredményez.

A FB végzésében (3.Pk.22.554/2004/23) a megváltoztatási kérelmet elutasította, mondván, hogy a használati minta nem alapul feltalálói lépésen.

A részletes indokolás főbb megállapításai a következők:

„A technika állásába tartozó fenti megoldásokkal való összevetésben kitűnt, hogy az adott minta megoldási elemei tűz- és robbanásveszélyes üzemanyagok, ásványolaj ipari termékek tárolására, szállítására illetőleg kiszolgálására való berendezésekben váltak ismertté. Tehát az ismert elemek alkalmazási területe nem határolható el a minta megalkotási területétől. Ezért e megoldási elemek ismerete a mesterségben járatos személytől elvárható. Ezért azt kellett eldönteni, hogy a minta szerinti együttalkalmazás eredményezett-e alkotó jelleget megalapozó műszaki többlethatást.”

„Nem határozott meg érdemi műszaki hatást, hanem csupán gazdasági előnyre utalt a kérelmező azon előadása, hogy a minta szerinti berendezés még extrém körülmények között is egyszerű és olcsó üzemanyag ellátást biztosít. Érdemi műszaki hatás hiányában, pedig nincs lehetőség annak megállapítására, hogy a minta szerinti együttalkalmazás olyan műszaki többlethatást eredményezett, amelynek felismerése és megvalósítása meghaladta a mesterségben járatos személytől elvárható tevékenységet. Műszaki többlethatás bizonyítását a kérelmező valójában meg sem kísérelte.”

„Az újdonság és feltalálói lépés követelménye együttes feltételek. Ezért a feltalálói lépés eldöntésében nincs jelentősége önmagában annak, hogy a

minta különbözik a technika állásához tartozó megoldásoktól. Ezért az adott esetben nem volt jelentősége önmagában annak, hogy a védeni kért minta nem volt azonos a fenti ismert megoldások egyikével sem.”

„Az ellenérdekű fél tehát nem bizonyította, hogy a minta a technika állásához képest a mesterségben járatos személy számára nem nyilvánvaló [Pp. 164. § (1) bek.]. Ezért nincs mintaoltalomra alkalmas, feltalálói lépésen alapuló minta.”

Kommentárunk:

„Az újdonság és feltalálói lépés követelménye együttes feltételek” szövegrész alatt nyilván az értendő, hogy mindkét feltétel (újdonság és feltalálói lépés) egyidejű megléte kötelező az oltalomképesseghhez.

Az iratok részletesebb áttanulmányozása után úgy gondoljuk, hogy a kérelmezőnek az ügy sikeres befejezéséhez valóban részletesebb és meggyőzőbb érvelést kellett volna előterjeszteni a feltalálói lépés meglétének bizonyításához.

A „műszaki többlethatás” fogalom használatának kritikáját fentebb már kifejtettük.

XI. jogeset

A „Mobil, vízhálózattól függetlenül működő kanálmosó berendezés” tárgyú használati minta (Ijsz: 2001.) megsemmisítési eljárásában az MSZH a feltalálói lépés hiányára is alapított kérelemnek határozatában (U-0000332/13.) helyt adott, és a használati mintaoltalmat teljes terjedelmében megsemmisítette.

Döntését arra alapozta, hogy a kérelmező által felhozott három nyomtatványból a mintaoltalom főigénypontjának valamennyi jellemzője megismerhető, mégpedig *„a mintaoltalom tárgyával azonos összefüggésben..... Az összeépítés révén azonban egyik részegység sem nyert az eredeti feladatán túl műszaki tartalmat.”* Következésképpen a minta létrehozása nem elégíti ki a feltalálói lépés követelményét.

A jogosult megváltoztatási kérelemmel fordult a FB-hoz, és a harmadszor korlátozott igénypontokkal kérte érvényben tartani használati mintaoltalmát, mivel szerinte megoldása meghaladja a mesterségben járatos személytől elvárható tudásszintet, így a minta eleget tesz a feltalálói lépés követelményének.

A FB végzésében (3.Pk.631.308/2003/8.) a megváltoztatási kérelmet elutasította. Indokolásában kiemelte, hogy az igénypont tárgyi körében lévő jellemzők a technika állásához tartoznak, vagyis eleve nyilvánvalóak, *„a feltalálói lépés meglétét ezért a jellemző részben közölt műszaki intézkedésekkel kapcsolatban kell vizsgálni.”*

Másrészt az indokolás kiemelte, hogy a jelen esetben „a mesterségben járatos személy kísérletezéssel a hiányzó paramétereket meghatározhatta. ... A következetes jogi megítélés szerint a kísérletezés nem minősül a feltalálói lépés színvonalát elérő alkotó tevékenységnek, ugyanis a mesterségben jártas személy meglévő ismereteit használó, főképpen gyakorlati tevékenységi körébe esik. A fentiek értelmében az MSZH jogszerűen állapította meg, hogy a minta nem alapul feltalálói lépésen.”

Kommentárunk:

A végzés indoklásával szöges ellentétben azon az állásponton vagyunk, hogy a mesterségben járatos fiktív személynek nem feladata a kísérletezés, és ezt nem is lehet elvárni tőle.

A végzés indoklása sajnálatos módon arra nem tért ki, hogy a három nyomtatványbók képzett „mozaik” esetében volt-e a dokumentumokban egyértelmű iránymutatás, vagy legalább is némi ösztönzés a kombináció irányába, ugyanis ennek hiányában nem lehet a kombináció valószínűségéről beszélni, csupán a használati minta ismeretében alkalmazott ún. „visszatekintő szemléletmód”-ról, ami pedig közismerten nem megengedett.

Ebben a vonatkozásban utalunk egy szabadalomjogi tanulmány^[10] alábbi megállapítására, amely szerintünk értelemszerűen a használati mintákra is igaz:

[„Lényegében hasonló szemléletet tükröz az USA joggyakorlata is. Például RICH bíró a sokat idézet döntéseiben... annak a véleményének adott hangot, hogy ha az ismert megoldások mozaikszerű kombinációja - amelyet a "szakember" végezne - ugyanarra az eredményre vezet, mint a találmány, és ehhez a kombinációhoz az anterioritások egyike ad közvetlen ösztönzést - nem pedig maga a találmány -, akkor a megoldás kézenfekvőnek tekintendő. Ha viszont a kombinációhoz csak a találmány ismeretében, azaz visszatekintve juthatna el a "szakember", akkor az ilyen mozaikképzés helytelen, vagyis a szabadalom érvényessége ezen az alapon nem vitatható.”]

XII. jogeset

A „Rokkantjármű” tárgyú használati mintaoltalom (ljsz: 2058.) megsemmisítési eljárásában az MSZH Tanácsa határozatában (U-0000365/10.) a feltalálói lépés hiányára alapított kérelmet teljes terjedelemben elutasította.

A Tanácsnak a feltalálói lépés elbírálására vonatkozó szempontjai ebben az ügyben is lényegében a VII. jogesetben említettek voltak.

A kérelmező által becsatolt dokumentumok megítélése vonatkozásában azonban felmerült egy új elem; a Tanács megállapította, hogy az egyik dokumentumból megismerhető megoldás „...*tárgyában eltér a támadott használati minta tárgyától*”, ebből ugyanis egy segéd-motorkerékpár volt megismerhető, amelynél dörzshajtással vitték át a forgómozgást a hajtott kerékre, következésképpen a

segéd-motorkerékpárok szakterületén „*más a mesterségben járatos személy, mint a rokkantkocsiknál*”.

Ez más szavakkal annyit jelent, hogy „*a Tanács nem tartotta kötelezően a rokkantjárművek megalkotása területén járatos személy ismeretanyagához tartozónak a segéd-motorkerékpárok megalkotása terén ismeretekkel rendelkező személy köteles tudását.*” Ezért a Tanács végül is „a feltalálói lépés” vizsgálatakor a fenti dokumentumot nem használta fel ellentarásként, mivel szerinte az abból megismerhető megoldás „*távol esik a mintaoltalom tárgyától*”.

A fennmaradó két ellentartás viszont - a Tanács értékelése szerint – nem adott „*kellő kitanítást*”, illetve „*egyértelmű ösztönzést a mesterségben járatos személynek*” a használati minta szerinti megoldásához, „*amelynek alapján számára nyilvánvaló lett volna a minta szerinti rokkantjármű létrehozása*”, ezért a megsemmisítési kérelmet elutasította.

Megváltoztatási kérelem hiányában a fenti határozat jogerőssé vált.

Kommentárunk:

A mesterségben járatos személy elvárható tudás-szintjével kapcsolatos állásponttal és a döntéssel lényegében egyetértünk.

XIII. jogeset

A „Közúti, vasúti, illetve útbaigazító jelzőtábla táblája” tárgyú használati mintaoltalom (ljsz: 2158.) megsemmisítési eljárásában hozott érdemi határozatában (U-0100171/9.) az MSZH Tanácsa a feltalálói lépés hiányára alapított kérelemnek helyt adott, és a használati mintaoltalmat teljes terjedelemben megsemmisítette.

Indokolásában kifejtette, hogy a főigénypontba foglalt mindhárom jellemző a technika állásából levezethető, azokhoz semmiféle új hatás nem fűződik, vagyis a támadott minta nem elégíti ki - még igénypont-korlátozással sem - a Hmt. 3.§-a szerinti feltalálói lépés követelményét.

A jogosult nem nyugodott bele az elutasító határozatba és megváltoztatásért folyamodott. A FB végzésében (3.Pk.26.659/2004/5.) az MSZH határozatát megváltoztatta, és a használati mintaoltalmat a korlátozott igénypontokkal érvényben tartotta. Indokolásának lényege a következő:

„A technika állását a jelen esetben a KI és a TI irat tartalma jelenti. ...Előrebocsátja a bíróság, hogy a feltalálói lépés - nem nyilvánvalóság - megléte szempontjából az igénypont jellemző részében lévő jellemzőket kell vizsgálni, mert az alaki szabályok értelmében ezek a jellemzők újak..... Nem nyilvánvaló csak új jellemző lehet, míg az igénypont tárgyi körében lévő ismert jellemzők természetesen nyilvánvalóak. A feltalálói lépés - nem nyilvánvalóság - meglétéhez az új jellemzők közül már egyetlen egy

nem nyilvánvalósága is elegendő; a feltalálói lépés, mint oltalomképességi kritérium minőségi követelmény, nem mennyiségi. A minta oltalomképességét nem köti a jogszabály a feltalálói lépésen alapuló jellemzők számához.”

„Az igénypont A) jellemzőjének megalkotására a TI dokumentum nem adott ösztönzést, inkább akadályozta azt. ...Csupán állítás az is, hogy a minta szerint a tábla bevonása ismert védőrétegekkel (fenolfilmmel) a mesterségben járatos személy tudásához tartozik. Az ellenérdekű felet terhelné ennek bizonyítása, erre azonban a hivatkozott KI irat alkalmatlan. A KI finn szabványban az áll, hogy a táblákat előbb festik, majd vagy alapozzák és egy réteg beégető lakkal lakkozzák, vagy két réteg beégető lakkal vonják be, vagy pedig fényvisszaverő fóliát alkalmaznak..... Ehhez képest a táblák minta szerinti bevonása a fenol film réteggel amellet, hogy új intézkedés, kétségtelenül azzal az előnyös többlethatással jár, hogy olcsóbb, gyorsabb és kevesebb szakismeretet igényel. Megállapítható tehát, hogy a B) jellemző sem nélkülözi a feltalálói lépést.”

„A C) jellemző helyes olvasatban azt tartalmazza, hogy az információhordozó réteg az elülső, sima felületre és nem a hátsó, érdesített felületre van felhordva. ...A kifejtettek alapján a C) jellemzőt mind az MSZH, mind az ellenérdekű fél tévesen értelmezte és félreértett tartalma alapján mondta nyilvánvalónak. Ezért a bíróság a C) jellemző nyilvánvalóságával nem foglalkozott. Az ügy megítélésén a C) jellemző minősítése egyébként sem változtat, mert az A) és a B) jellemzők alapján a kérelmezői minta feltalálói lépésen alapul.”

Az ellenérdekű fél a Fővárosi Ítéltáblához előterjesztett fellebbezésében az elsőfokú végzés megváltoztatását kérte, annak megállapításával, hogy a minta a korlátozott oltalmi körrel sem elégíti ki a feltalálói lépés követelményét.

A Fő végzésében (8.Pkf.25.583/2005/4.) egyetértett az elsőfokú bíróság döntésével és indokolásával, csupán a következőket emelte ki:

„A fellebbezés és a Hivatal határozata sem adta indokát annak, hogy az igénypont A) jellemzőjében szereplő együttesen használt táblák formája egy darabként történő kivágással miért nem része a műszaki szerkezetnek. A 2158. lajstromszámú használati minta tárgya - címe szerint is - közúti, vasúti, illetve útbaigazító jelzőtábla táblája. Az oltalom alatt álló műszaki megoldás egy vagy együttesen alkalmazott több jelzőtábla kialakítására vonatkozik. Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy a rövid szakaszon vagy adott esetben egy ponton érintkező két tábla egy anyagból való kivágásának műszaki nehézségéből adódó előítélet legyőzése mindenképpen feltalálói lépést igényelt.”

„A megoldáshoz kapcsolódó műszaki többlethatás, nevezetesen a táblák oszlopra szerelésénél megtakarítható tartóbilincsek és csavarok, valamint a szerelésre fordított idő tekintetében nem a TI iratban ábrázolt több jelzőtábla egy táblán történő szerepeltetéséhez, hanem a különálló jelzőtáblák egy oszlopra való szereléséhez viszonyítottan jelentkezik. Nem igényel különösebb bizonyítást az

sem, hogy a szóbanforgó minta szerinti megoldással anyagtakarékosság is elérhető a táblák összeforgatva történő kivágásával a TI iratban szereplő kialakításhoz képest.”

„Helytállóan értékelte azt is az elsőfokú bíróság, hogy a minta szerinti kivitelezésre az eltérő alkalmazási terület miatt sem ösztönözhetett a TI dokumentumban szereplő ábrázolás. A dokumentum szerinti forgalomirányító jelzőtáblák lényege a hordozhatóság és az ideiglenesség, ezzel szemben a minta szerinti megoldás állandó, ezért ez utóbbi tekintetében értékelhető követelmény, hogy forgalombiztonsági szempontból bizonyos táblaformáknak hátulról is felismerhetőnek kell lennie. Erre a dokumentum szerinti kialakítás nem alkalmas.”

„Nem fogadta el a másodfokú bíróság a fenolfilm alkalmazását illetően a B) jellemző nyilvánvalóságát állító fellebbezési érvelést sem. Helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy az ellenérdekű fél semmivel sem igazolta azt az állítását, hogy a minta szerinti tábla bevonása e védőréteggel a mesterségben járatos személy tudásához tartozik. A KI jelű irat fenolfilmről nem tesz említést, a rétegelt nyírfalemezből készült közúti jelzőtáblánál a rétegek összeragasztására említi a fenolgyanta használatát. Míg a dokumentum szerint a fenolgyanta a lemezek egymáshoz való ragasztásához szolgáló anyag, a minta szerinti megoldásban a fenolfilm egy fóliára felhordott anyag, amellyel a felületi érdesség, a felület minősége szabályozható (leírás 2. old. 1., 18-19., 28-33. sor). Az a körülmény, hogy a fenolt összetevőként különböző termékek előállításánál használják, még önmagában nem bizonyítja, hogy az elsőbbséget megelőzően a fenolfilm minta szerinti alkalmazásának nyilvános gyakorlatba vételére sor került volna.”

„A fellebbezés megalapozatlanul hivatkozott a fenolfilm, mint védőréteg kiválasztása esetén a műszaki többlethatás hiányára is. Amint arra az elsőfokú bíróság is kitért, a KI finn szabvány szerint a festett táblákat két réteg beégető lakkal, illetve alapozóval és legalább egy réteg beégető lakkal kell bevonni, vagy fényvisszaverő fóliát alkalmaznak, amelyet az alapozott vagy beégető lakkal festett felületre visznek fel. Ehhez képest a minta szerinti táblák fenolfilmmel történő bevonása nemcsak új intézkedés, hanem az olcsóbb alapanyagban és előállítási költségben jelentkező műszaki többlethatással is jár.

„A kifejtettek alapján miután a használati minta - kérelmezők által korlátozott - igénypontjának A) és B) jellemzőinél ismertettek meghaladják a mesterségben járatos személytől elvárható intézkedési szintet, ezért helytállóan állapította meg az elsőfokú bíróság a minta szerinti megoldásban a feltalálói lépés meglétét.”

5. KÍSÉRLET SAJÁT JOGI TESZT SZERKESZTÉSÉRE

Jóllehet a fentebb ismertetett hazai jogi szabályozás és törvényalkotói szándék nemzetközi összehasonlításban is korszerűnek és színvonalasnak mondható, a gyakorlati tapasztalataink és az ismertetett jogesetetekből leszűrhető tanulságok is azt mutatják, hogy a Hmt. hatályba lépése óta eltelt 15 év alatt sem alakult ki valóban egységesnek mondható joggyakorlat a feltalálói lépés elbírálásának kérdésében, de ugyanez elmondható a külföldi országok gyakorlatról is.

Ebben az egységesítési folyamatban szeretnénk közreműködni a jelen dolgozattal is.

A jelen dolgozat szerzője tagja volt az AIPPI Magyar Csoportja munkabizottságának, amely a használati mintaoltalmi rendszerek harmonizációjához készített 1995-ben jelentést^[9]. E jelentésben a munkabizottság már akkor kifejtette, hogy világos különbséget kell tenni a találmányi szintet illetően a szabadalmak, illetve használati minták között. Javasolta továbbá, hogy a használati mintaoltalomhoz megkövetelt „feltalálói lépés” megbecsüléséhez világos különbséget kell tenni a fiktív mértékadó „szakember” kérdésében, aki a használati mintajogban „a mesterségben járatos személy”, és akinek szemüvegén keresztül vizsgálandó az adott esetben a feltalálói lépés követelménye.

A fenti álláspontot lényegében fenntartva, ma is változatlanul úgy gondoljuk, hogy a szabadalomjogi terminológiához képest a fentebb már idézett, kissé erőszakoltnak tűnő szóhasználati különbözőségek (pl. „*not clearly lacking inventive step*”, „*not clearly obvious*”, „*creative efforts*”, „*nicht in naheliegender Weise*”, „*die erfinderische Tätigkeit fehlt nicht eindeutig*” stb.) és túl akadémikus értelmezési kísérletek helyett (amelyek az idézett nemzetközi szakirodalomban is fellelhetők) gyakorlatiasabb síkra kellene terelni a kérdést, és a döntésben a szubjektív tényezőket lehetőleg minimálisra kellene csökkenteni.

Álláspontunk szerint egységes nemzeti, illetve nemzetközi joggyakorlat csak akkor remélhető ebben a lényeges kérdésben, ha az elbírálási elvek módszertana és alkalmazásmódja is világos, egységes és jól használható.

E kérdés kezeléséhez analógiaként utalunk a „feltalálói tevékenység” elbírálására javasolt vizsgálati módszerre és tanulmányra^[10].

5.1. KI A MESTERSÉGBEN JÁRATOS SZEMÉLY?

Álláspontunk szerint a legelső és legfontosabb lépésként minden egyes ügyben, a használati mintaoltalom tárgyától függően gyakorlatiasan és világosan meg kell határozni, hogy ki is az a „mesterségben járatos személy”, aki mértékadó, de mindenkor fiktív személyként mintegy „zsinórmértékként” objektív segítségére lehet a feltalálói lépés elbírálójának.

Hangsúlyozzuk, hogy a mindenkor mesterségben járatos személy sohasem lehet valós természetes személy, ez mindig egy mesterségesen „kreált” **fiktív személy**,

akit mesterségesen fel kell ruházni bizonyos képességekkel, de erre alább térünk ki részletesebben.

A fentiekből következik, hogy ez „a mesterségben járatos személy” semmiképpen sem lehet maga a feltaláló, vagy az ügyben eljáró bíró, hivatali vizsgáló, vagy szakértő, tanú stb., hanem mindig egy kiválasztott fiktív személy.

ANONYMUS

Csupán a párhuzam kedvéért utalunk a fentebb idézett tanulmány ^[10] egy részletére - hiszen valójában a használati mintaoltalmi jog a szabadalmi jog „testvér-öccse”-ként” fejlődött ki -, amely szerint:

„A fogalom történeti fejlődését végigkövetve, a brit és a kanadai szabadalmi joggyakorlat szerint is eredetileg "szakember" alatt "a műhely képzett munkását" (a skilled workman in the workshop), illetve a "rendes munkást" (ordinary workman) vették alapul. A bírósági döntések világosan megkülönböztetik a fiktív "szakember"-ként figyelembeveendő "rendes munkás"-t a perekbe gyakran bevont, általában magasabb képzettségű "szakértő tanú"-tól (expert witness), nehogy azok összetéveszthetők legyenek”.

Visszatérve a hazai használati mintaoltalmi szabályozásra, sem a Htv., sem pedig annak indokolása egy szóval sem említi, hogy ki is valójában ez a mesterségben járatos személy, ennek meghatározását a joggyakorlatra bízta.

Álláspontunk szerint a használati mintánál a „mesterségben járatos személy” alatt tipikusan szakmunkást, de legfeljebb technikus képzettségű fiktív személyt kell érteni (szemben a szabadalmi jog általában magasabb, mérnök vagy kutató szintű szakemberével).

E fiktív „mesterségben járatos személy” előzetes meghatározását éppen azért tartjuk rendkívül fontosnak a feltalálói lépés elbírálásának folyamatában, mert valójában ez a garanciája annak, hogy az adott használati mintánál előírt, alacsonyabb szintű minőségi követelmény (azaz a „feltalálói lépés”) vizsgálatát a szabadalmi jogtól kellő „távközzel” lehessen elvégezni.

A mesterségben járatos fiktív személy ilyen céltudatos kiválasztása, szakma szerinti nevesítése azért lényeges, mert ezzel eleve meghatározzuk az adott személy elvárható tudásszintjét, kombinációs képességét is^[11], vagyis minden további mérlegelési szempont is ebből következik (ezekre alább térünk ki részletesebben).

Például, ha a használati minta tárgya útburkolatba építhető közlekedés biztonságot fokozó útelem-prizma (lásd a XI. jogeset), akkor az illetékes mesterségben járatos fiktív személyként egy útépítő szakmunkást jelölhetünk meg, aki rendszerint az ilyen útelemeket beépíti és javítja, valamint szükség esetén a karbantartásukat is elvégzi.

5.2. MILYEN TUDÁSSZINTŰ A MESTERSÉGBEN JÁRATOS SZEMÉLY?

Másik fontos előfeltételként meghatározandó tehát, hogy az adott ügyben kiválasztott mesterségben járatos fiktív személynek milyen lenne az elvárható tudásszintje, figyelembe véve a szakképzéséhez felhasznált anyagokat és gyakorlatból szerzett általános műszaki ismereteit.

A Hmt. indokolásának fentebb már idézett részlete szerint a mesterségben járatos személy tudásszintjének meghatározása „...a joggyakorlat feladata lesz, annak figyelembevételével, hogy a mesterségben járatos személy tudása nemcsak színvonalában, hanem minőségében is különbözik a szakemberétől; a gyakorlati felkészültségnek nagyobb szerep jut benne az elméletinél.”

Ha elfogadjuk kiindulási alapnak az 5.1. pontban javasoltakat a fiktív személy kiválasztását illetően, akkor ezek figyelembe vételével már tárgyilagosan körvonalazható, hogy az adott ügyben illetékes „mesterségben járatos személy” milyen általános szaktudással rendelkezik képzettsége és gyakorlata alapján.

A XI. jogeseti példánál maradva, ha a mesterségben járatos fiktív személy egy útépítő szakmunkás, akkor most jól meghatározhatjuk annak az általános műszaki

szakképzettségét és gyakorlatai tapasztalatának körét is (szükség esetén ehhez figyelembe vehetők, pl. a szakmunkásképző iskolák elméleti és gyakorlati tananyagai, kézikönyvei stb.).

Fontos szempont, hogy az adott szakterületen egy szakmunkástól elvárható elméleti és gyakorlati ismeretet felölelő "általános ismeretanyagot" mindig a mértékadó időpontban kell vizsgálni, következésképpen a mértékadó időpont utáni nyilvános ismeretanyagok figyelmen kívül hagyandók.

Ez a mértékadó időpont pedig megsemmisítési eljárásokban értelemszerűen az adott használati minta elsőbbségi időpontja, és nem későbbi, esetleg évekkel későbbi.

5.3. A TECHNIKA ÁLLÁSÁNAK ÉRTELMEZÉSE

További lényeges kérdés, hogy az adott ügyben a fentiek szerint kiválasztott és az elvárható tudásanyaggal felvértezett „mesterségben járatos fiktív személy” mit értene, azaz milyen kitanítást meríthetett volna, vagyis mit érthetett volna az adott ügyben a felmerülő korábbi nyomtatványokból, azaz a technika állásából.

Természetesen itt is fontos szempont, hogy a fiktív személy csak a mértékadó időpontban rendelkezésére álló elméleti és gyakorlati ismeretek alapján kell, hogy tanulmányozza a korábbi technika állását reprezentáló dokumentumot, és ezek tükrében kell kiértékelnie a dokumentumban lévő információkat.

Könnyen belátható, hogy egy adott használati minta tárgyától függően kiválasztott mesterségben járatos személytől - a fentiekben már említett különböző szakképzettségi szintekből adódóan - más általános ismeretanyag és tapasztalat várható el az adott szakterületen, ha ő szakmunkás, és megint más (nyilván kissé magasabb), ha ő technikus. Ebből következik, hogy nyilvánvalóan más kitanítást olvasna ki a mértékadó időpontban az adott nyomtatványból egy szakmunkás-, és megint mást egy technikus-szintű fiktív személy.

A fentiek értelemszerűen érvényesek a szakmunkás- vagy technikus-szintű fiktív személy alacsonyabb, illetve magasabb színvonalú kombinációs készségére is. Ilyen szemszögből is vizsgálendő a kérdés, hogy ez a fiktív személy képes-e egy adott dokumentumból nyert információkból egy adott fejlesztési irányba egyértelmű kitanítást, de legalább is valamiféle iránymutatást, ösztönzést meríteni (erre fentebb már utaltunk a XI. jogesethez fűzött kommentárunkban).

A gyakorló bírónak vagy hivatali elbírálónak tehát ennek az előre meghatározott általános ismeretanyaggal rendelkező mesterségben járatos fiktív személynek a helyébe kell képzelnie magát, és az ő „szemüvegén” keresztül kell kiértékelnie az adott ügyben a technika állását. Ez persze nem könnyű, hanem nagyon is komoly intellektuális feladat.

Kis túlzással azt is mondhatnánk, hogy az elbírálónak ehhez a vizsgálatmódhoz magát mesterségesen és átmenetileg – persze jó értelemben vett - „tudathasadásos” állapotba kell hoznia, hiszen minden egyéb meglévő tudását a vizsgálat idejére időszakosan ki kellene zárnia, el kellene felejtienie, és csak a fiktív mesterségben járatos személy elvárható tudását kellene „működtetnie”, még hozzá a mértékadó időpont figyelembevételével.

5.4. A HASZNÁLATI MINTAOLTALOM ÉRTELMEZÉSE

A következő lényeges kérdés, hogy a kiválasztott mesterségben járatos fiktív személy „szemüvegén” keresztül hogyan rekonstruálható maga a használati mintaoltalom.

A rekonstrukciós művelet célja az, hogy pontosan felbecsüljük, illetve meghatározzuk az igényelt használati mintaoltalom terjedelmét. Mint tudjuk, a használati minta leírásának, igénypontjainak és rajzának „címetje” is mindig a mesterségben járatos személy, tehát kizárólag az ő értelmezése a mérvadó.

Ilyenkor a fókuszban persze a használati mintaoltalmi igénypont áll, tehát értelemszerűen először is ezt kell értelmezni. Az igénypont értelmezésekor az igénypont szövegében használt fogalmak értelmezésére külön gondot kell fordítani, mivel az oltalmi kör terjedelmét az igénypont határozza meg. Ehhez a hazai szabályozás szerint segítséget ad a leírás és a rajz (Hmt. 13. § (1) bek.).

Az igénypont helyes értelmezéséhez tehát a mindenkori elbírálónak a mesterségben járatos fiktív személy helyébe kell megint képzelnie magát, és az ő fejével gondolkodva kell az oltalmi kört meghatározni a mértékadó időpontban.

5.5. A KÜLÖNBSÉG FELBECSÜLÉSE

Megállapíthatna-e érdemi különbséget az igényelt használati minta és a legközelebbi technika állása között a mesterségben járatos fiktív személy? Ez a következő lényeges kérdés a feltalálói lépés elbírálásakor.

Ha a használati mintaoltalmi igénypont és a korábbi műszaki szint között a mesterségben járatos személy nem állapítana meg érdemleges különbséget, akkor az igénypont nyilván érvénytelen, hiszen ez esetben nem beszélhetünk oltalomképes használati mintáról, következésképpen feltalálói lépésről sem lehet szó. E "különbség" felbecsülésének tehát csak akkor van értelme, ha az igényelt használati minta nem ugyanaz, mint egy ismert megoldás (vagyis eleget tesz az "újdonosság" követelményének).

Ha a fentiekben tárgyalt módon a technika állásának felmérése és a használati mintaoltalmi igénypont értelmezése helyesen megtörtént, akkor a közöttük fennálló különbség, illetve különbségek meghatározása lényegében a tények összevetésén alapul, tehát kellően tárgyilagosan elvégezhetjük, a mesterségben

járatos fiktív személy helyébe képzelve magunkat. Ez a különbség persze lehet sokféle, pl. szerkezeti, elrendezési, alkalmazási, anyagbeli, hatásbeli stb.

5.6. MILYEN HATÁS FÜZŐDIK A KÜLÖNBSÉGHEZ?

Ha a fentiek szerint megállapítható érdembeli különbség a használati minta és a technika állása között, akkor a következő lépésben megvizsgálandó, hogy ez a különbség milyen hatással jár.

Ebben a vonatkozásban analógiaként utalunk a fentebb már idézett dolgozatra^[10]. A nemzetközi joggyakorlat egy sor ún. „másodlagos szempont”-ot használ segédeszközként, amelyek az elbírálót szabadalmak esetében a feltalálói tevékenység elismerése irányába befolyásolhatják, és ezek szerintünk értelemszerűen a használati mintajogi „feltalálói lépés” vizsgálatánál is alkalmazhatók. Ezekre a másodlagos szempontokra itt részletesebben nem térünk ki, de a fontosabbakat megemlítjük:

- régóta meglévő igény kielégítése (long-felt want),
- mások sikertelen törekvései (unsuccessful attempts by others to solve the problem),
- szakmai előítélet legyőzése (overcoming a prejudice),
- kombináció (combination),
- átvitel más szakterületre (adaptation),
- ekvivalencia (doctrine of equivalency),
- váratlan/meglepő hatás (unexpected effect)
- kereskedelmi siker (commercial success).

Tekintve, hogy a használati mintajogi „feltalálói lépés” olyan minőségi követelmény, amely a feltalálótól bizonyos szellemi alkotó munkát előfeltételez, úgy gondoljuk, hogy a „kereskedelmi siker” önmagában nem lehet elegendő a használati minta feltalálói lépésen alapuló voltának igazolásához, hiszen az származhat, pl. jó marketing tevékenységből vagy reklámhadjáratból is. De a kereskedelmi siker egy másik másodlagos szempontot hatásában jelentősen felerősíthet.

Megjegyezzük, hogy adott esetben a különbség azt eredményezheti, hogy az adott használati minta révén egy olyan termék jön létre, amely műszaki paramétereiben lényegében megegyezik ugyan a forgalomban lévőkkel, de a piaci termékválaszték növelését lehetővé teszi. Adott esetben szerintünk ez a választék-bővítő hatás is elegendő lehet a feltalálói lépés bizonyításához.

A jogeseteknél már részletesebben kifejtett álláspontunk szerint tehát a feltalálói lépés elismerését eleve nem szerencsés a szabadalomjogi gyakorlatból egyes hazai jogalkalmazók által kölcsönvett „műszaki többlethatás”-hoz kötni. Javasoljuk ennek elhagyását.

Szerintünk a „különbség”-ből levezethető „hatás” lehet műszaki, pl. olcsóbb és/vagy egyszerűbb gyárthatóság, könnyebb szerelhetőség, de lehet alapjában bármilyen más vélelmezhető gyakorlati előny is, pl. piacbővítés, választékbővítés, a megoldások arzenáljának gazdagítása, haladás elősegítése stb.

5.7. DÖNTÉS

Ha a fenti műveleteket rendre elvégeztük, akkor már nincs más hátra, mint hogy a mesterségben járatos fiktív személy helyébe képzelve magunkat döntsünk a végső kérdésben, hogy nevezetesen a különbség ismeretében a használati minta kézenfekvő-e, vagyis a szokásos rutinszerű megoldást meg nem haladó színvonalú-e, ez esetben a feltalálói lépés hiányát állapítjuk meg, vagy pedig feltalálói lépésen alapul.

5.8. A JAVASOLT TESZT

A fentiekben részletezett álláspontunk összegzéseként az általunk javasolt vizsgálati módszer tehát az előírt sorrendben a követő műveleti lépésből áll:

- 1. Az adott használati minta tárgyát figyelembe véve határozzuk meg, hogy e szakterület fiktív „mesterségben járatos személye” milyen kitanítást meríthetett volna a technika állásából a mértékadó időpontban;**
- 2. Határozzuk meg, hogy e fiktív személy hogyan értelmezné az adott használati minta igénypontját, és volt-e érdemi különbség az igényelt használati mintaoltalom és a technika állása között a mértékadó időpontban;**
- 3. E fiktív személy helyébe képzelve magunkat döntsünk a végső kérdésben, hogy ez a különbség a mértékadó időpontban rutinszerű, azaz kézenfekvő lett volna-e, vagy feltalálói lépésen alapult.**

6. KÖVETKEZTETÉSEK

Meggyőződésünk szerint a javasolt jogi teszt alkalmazásával a használati mintajog legkényesebb és legnehezebb kérdése, azaz a „feltalálói lépés” megítélése egyszerűbbé és tárgyilagosabbá tehető.

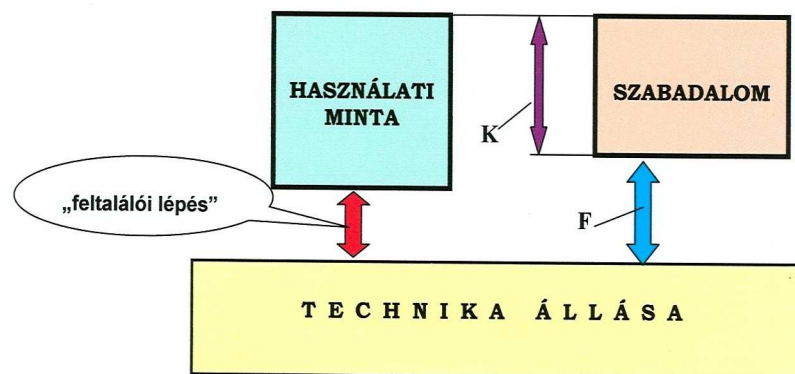
Amint a fentiekből kitűnt, a „feltalálói lépés” - az előírt újdonságon túlmenően - az oltalmazható használati mintával szemben egy bizonyos szellemi alkotó munkát előfeltételező, minőségi követelmény. A „feltalálói lépés” tehát képletesen általában „közbenső fokozatot” képez a felsőfokként kezelhető szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” és az alapfokként kezelhető, számottevő szellemi alkotói tevékenységet nem igénylő, rutinszerű újítások között.

Az alábbi ábrán diagramban szemléltettük e két, a műszaki találmányok oltalmazására való jogintézmény, a használati minta és a szabadalom viszonylagos helyzetét a technika állásához képest. Az ábrán a képzeletbeli függőleges tengely mentén a szellemi alkotásokkal szemben elvárt minőségi követelményeket szemléltettük, és azok viszonylagos mértékét jelképesen nyilakkal ábrázoltuk.

Elvileg a legmagasabb szintű feltalálói tevékenységen alapuló szabadalom is átalakítható használati mintává - bizonyos feltételek fennállása esetén - [Hmt. 30. § (2) bek. b) pontja]. Ebből következik, hogy kivételes esetekben a használati mintajogi „feltalálói lépés” legfelső szintje elvileg akár azonos is lehet a szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” legfelső szintjével, amint azt az ábrán a használati minták halmazát befogadó négyszög és a szabadalmak halmazát befogadó másik négyszög felső oldalainak egy szintbe eső elrendezésével érzékeltettük.

A „feltalálói lépés” legalsó szintje (lásd a használati minták halmazát befogadó négyszög alsó oldalát) viszont az ábrán lényegesen alacsonyabban van, mint a „feltalálói tevékenység” alsó szintje (lásd a szabadalmak halmazát befogadó négyszög alsó oldalát), ami a nyilak összevetéséből jól látható, és a fentiekben kifejtettekből egyértelműen következik.

ÁBRA

Az ábrán használt jelölések:

- K - konvertálható tartomány
- F - nyíl a szabadalomjogi „feltalálói tevékenység” viszonylag magasabb szintjének távkozét jelöli a technika állásától.

Megjegyezzük, hogy a „K” nyíllal jelölt „konvertálható tartomány” alatt az értendő, hogy az ebbe a tartományba eső szabadalmak és használati minták, illetve azok bejelentései (Hmt. 30. §, illetve Szt. 62. §) egymásba kölcsönösen átalakíthatók, illetve származtathatók.

Összefoglalva:

A feltalálói lépés vizsgálatára fentebb javasolt módszer, más szóval „jogi teszt” a megítélésünk szerint a használati mintaoltalmi ügyekben eljáró szakemberek számára egyértelmű és könnyen elsajátítható módszertani iránymutatást adhat.

Éppen ezért úgy gondoljuk, hogy e módszernek a szakszerű és elterjedt alkalmazásával egyrészt a jelenlegi joggyakorlatban helyenként tapasztalható döntési bizonytalanság és szubjektivitás kiküszöbölhető lenne, másrészt legalább a nemzeti joggyakorlat egységesebbé válhatna.

7. BIBLIOGRÁFIA

- [1] A szerző magyar és európai szabadalmi ügyvivő, Jedlik Ányos-díjas
(E-mail: j.marko@t-email.hu)
- [2] Lásd „http://www.wipo.int/sme/en/ip_business/utility_models/where.htm”
- [3] Beschluss des Österreichischen Obersten Gerichtshofes vom 12. Juli 2006
(Nr. 4 Ob 3/06d)
- [4] M. KERN: Bericht über das RINGBERG Symposium ”Europäisches Gebrauchsmusterrecht” des Max-Planck Institutes, 7-12. November 1993,
(GRUR Int. 7/1994)
- [5] Beschluss des Deutschen Bundesgerichtshofes vom 20. Juni 2006 (Nr. X ZB 27/05),
- [6] Summary Report of March 1, 2001 Containing the Replies to the Consultation on the Impact of the Community Utility Model with a View to Updating the Green Paper on the Protection of Utility Models in the Single Market [SEC (2001) 1307]
- [7] A használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény
- [8] Blanco WHITE: „Patents For Inventions” 4th Edition (1974)
- [9] Report Q -117 / Hungarian Group of AIPPI (AIPPI Yearbook 1995/II) (A munkabizottság tagjai: Kalmár H., Kovári Gy. és Dr. Markó J.)
- [10] Dr. MARKÓ József: „A feltalálói tevékenység megítélése a szabadalomképesség elbírálásánál az Egyesült Királyságban és Észak-Amerikában” (Iparjogvédelmi Szemle, 97. évfolyam, III. szám, 1992. július 28.)
- [11] Dr. J. MARKÓ: „The Inventive Step Requirement” (UNION Newsletter No. 1/1995)

Publikálva:

Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 2. (112.) évfolyam, 4. szám, 12-43. old., 2007. augusztus.